

Tom 26/2017, ss. 43–56
ISSN 1644-888X
e-ISSN 2449-7975
DOI: 10.19251/ne/2017.26(3)
www.ne.pwspzlock.pl

Karol Kozdra

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

ROZWÓJ PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ W POLSCE

DEVELOPMENT OF ORGANIZED CRIME IN POLAND

Streszczenie

Od czasów odzyskania przez Polskę niepodległości rozwijały się na jej terenach zorganizowane grupy przestępcze, zarówno o charakterze kryminalnym, jaki i gospodarczym. Dokonywane były spektakularne napady na banki i dopuszczano się sprzeniewierzenia państwowego majątku. Kolejna wojna światowa zmieniła strukturę grup przestępczych ale nie zmieniła ich „zainteresowań” oraz wygenerowała nowe obszary działań, związane z powszechnym niedoborem środków niezbędnych do życia. Szansą na dynamiczny rozwój dla przestępczości zorganizowanej okazała się transformacja społeczna i gospodarcza dokonana na początku lat 90. XX wieku. To wtedy powstały największe multiprzestępcze grupy jak „Pruszków” czy „Wołomin”.

Summary

Since the restoration of independence of Poland organized crime groups have been developing on its territory, with the criminal as well as the economic background. Spectacular attacks on banks were carried out and there were acts of state property defalcation. World War II changed the structure of criminal groups but did not change their “interests” and generated new areas of activity, related to the widespread lack of resources necessary for life. Opportunity for dynamic development for organized crime accompanied the social and economic transformation of the early 1990s. It was the time when the largest multicriminal groups were formed such as “Pruszków” or “Wołomin” groups. Contemporary criminal groups are smaller

Obecne grupy przestępcze są mniejsze niż te w latach 90-tych i luźno ze sobą powiązane, a główną płaszczyzną ich zainteresowań jest przestępczość gospodarcza, przynosząca przestępcą największe zyski, a budżetowi państwa, największe straty. Od pewnego czasu podejmowane są działania legislacyjne, mające na celu ograniczenie szarej strefy oraz zwiększające kompetencje organów kontrolnych. Pierwsze pozytywne efekty tych działań widać bezpośrednio na branży paliwowej, w której intensywnie działały grupy przestępcze, wyłudzające podatek VAT.

Słowa kluczowe: VAT, zorganizowane grupy przestępcze, przestępczość gospodarcza

Wprowadzenie

Przestępczość zorganizowana, w tym przestępczość gospodarcza, przynosi wymierne straty dla Państwa i gospodarki oraz może bezpośrednio wpływać na ich stabilność. Według różnych szacunków, szara strefa w Polsce w 2016 roku wyniosła od 260 mld do 390 mld PLN, co stanowiło od 14% do 20% polskiego PKB [UNGC, 2016]. Częste łączenie nielegalnej działalności z legalnymi strukturami biznesowymi jest czynnikiem utrudniającym przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości gospodarczej. Tworzy trudności w określeniu stopnia zaangażowania sprawców, zakresu i charakteru ich udziału w przestępczym procederze oraz identyfikacji składników mienia pochodzących z przestępstw [MSWiA, 2016]. Mimo tego podejmowane są działania mające na celu ograniczenie wyłudzeń oraz tym samym strat dla budżetu państwa. Przykładem może być branża paliwowa, w której działania grup przestępczych przynosiły straty dla budżetu sięgające od kilku do kilkunastu miliardów złotych rocznie. Wprowadzone regulacje oraz obostrzenia, wyhamowały import paliwa z zagranicy i znacznie utrudniły proceder wyłudzeń podatku VAT. W chwili obecnej planowane są dalsze regulacje kolejnych branż, na wzór branży paliwowej, w celu ochrony dochodów państwa, gospodarki oraz uczciwych przedsiębiorców, tracących rynek, dochody i nie mogących w legalny sposób konkurować z nieuczciwymi firmami.

than those in the 90s and loosely connected, and the common field of interest is economic crime which brings them the highest profit, and to the state budget - the greatest losses. For some time, legislative action has been taken to limit the shadow economy and to increase the competence of control bodies. The first positive effects of these actions can be seen directly in the fuel industry, which has been heavily involved in VAT tax frauds.

Keywords: VAT, organized criminal groups, economic crime

1. Polska przestępczość zorganizowana w XX wieku

Przestępczość zorganizowana w Polsce posiada bogatą tradycję, sięgającą okresu dwudziestolecia międzywojennego. W tamtych latach największym problemem były bandyckie grupy działające na terenach ówczesnej wschodniej rubieży kraju. Osiągały one wysoki stopień zorganizowania oraz koncentracji. W 1922 roku zawiązało się w Wilnie zrzeszenie zawodowe przestępców, którego członkami byli przestępcy narodowości żydowskiej- Bruder Ferain [Bil, 2015]. Główną specjalizacją zrzeszenia były kradzieże i wymuszenia, także na innych sympatykach złodziejskiego fachu. Struktury międzywojennych grup przestępczych były mocno zhierarchizowane a na ich czele stał Zarząd, który posiadał konkretne i stypizowane zadania. To do Zarządu należał podział zysków z przestępczej działalności, zlecenie wykonania lub zakupu narzędzi, niezbędnych do dalszego dokonywania przestępstw, a w razie zatrzymania któregoś z członków, wpłata za niego kaucji lub gdy jego pobyt w areszcie się przedłużał, opieka nad rodziną zatrzymanego. W złodziejskim żargonie zorganizowane grupy przestępcze z tamtego okresu nazywane były „chewrami”, a uszczegółowienie polegało na dodaniu odpowiedniego przymiotnika np. „chewra praska”. Międzywojenna działalność grup przestępczych nie polegała jedynie na dokonywaniu włamań, czy kradzieży ale również na znacznie bardziej wymagających przestępstwach, takich jak np. przemyt. Najczęściej miał on miejsce na granicy polsko-niemieckiej na Śląsku i w Wielkopolsce oraz na granicy z Wolnym Miastem Gdańsk. Na wschodnich granicach Polski z Litwą oraz Związkiem Radzieckim odnotowywano nawet przypadki przemytu broni. Opisowany okres to lata działalności jednego z największych kasiarzy i włamywaczy ówczesnej polski oraz członka grup kryminalnych Stanisława Cichockiego vel. Szpicbródka, bohatera wielu opowieści, filmów oraz spektakularnych skoków na banki, w tym na skarbiec Banku Azjatyckiego w Rostowie, poprzez wykonanie podkopu [www 1]. Skarb Państwa tracił pieniądze nie tylko z powodu napadania na banki ale również z powodu przestępczej działalności ekonomicznej oraz licznych afer gospodarczych takich jak np. afera Żyrardowska. W 1923 roku minister handlu i przemysłu w rządzie Wincentego Witosa Władysław Kucharski podpisał z francuskim konsorcjum Comptoir de l'Industrie Cotonnière umowę na sprzedaż pakietu akcji należących do Skarbu Państwa zakładów lnianych w Żyrardowie. Jak się później okazało, umowa była skrajnie niekorzystna dla Państwa Polskiego a fabryka, którą uruchomiona po wojnie nakładami równymi ówczesnym

2 586 168 frankom szwajcarskim, została sprzedana za 448 484 franków szwajcarskich co stanowiło 17,3% ogółu poniesionych sum rządowych. Jednocześnie, Ministerstwo Przemysłu i Handlu wyraziło zgodę na zaciągnięcie przez francuskiego kontrahenta niepodlegającej waloryzacji pożyczki, w pełni pokrywającej zobowiązanie za zakup fabryki, czyli 448 484 franków szwajcarskich. Pożyczki udzielił pierwszy w powojennej Rzeczypospolitej Polskiej bank, Poczta Kasa Oszczędności. Ostateczny bilans całej transakcji okazał się kubłem zimnej wody dla władz Państwowych oraz wyeksponował jej słabości w postaci braku kompetentnych ludzi na wysokich stanowiskach decyzyjnych oraz wszechobecną korupcję, mocno zakorzenioną przez lata na terenach dawnego zaboru rosyjskiego. Francuskie konsorcjum spłaciło zaciągniętą pożyczkę, zgodnie ze wcześniejszą umową w „zdevaluowanych” markach, oddając ostatecznie 18 810 franków szwajcarskich. Skarb Państwa poniósł stratę w wysokości 2 137 684 franków szwajcarskich, zaś Poczta Kasa Oszczędności 429 674 franków szwajcarskich [Dąbrowski, 2014]. Francuzi stali się właścicielami cenionego w całej Europie przedsiębiorstwa za jedyne 0,7% jego wartości, nie inwestując w ten cel żadnych swoich środków. Mimo intratnego zakupu fabryki, bardzo szybko doszło do masowych zwolnień oraz wyprowadzania pieniędzy do Francji aż ostatecznie zakład znalazł się na skraju bankructwa. Przyczyniły się do tego niekorzystne pożyczki francuskiej spółki matki dla żyrardowskiej fabryki oraz markowanie kiepskich jakościowo francuskich produktów znakami towarowymi polskiej fabryki, odbijając od niej dotychczasowych klientów i zaniżając jakość oferowanych przez nią produktów. Były to celowe działania w celu doprowadzenia do upadłości fabryki, która stanowiła realną i silną konkurencję dla francuskich przedsiębiorstw z tej branży. Ostatecznie, winnych zaistniałej sytuacji nigdy nie ukarano, a o samych francuzów, zatrzymanych przez polską prokuraturę, upomniał się francuski rząd. Decyzję uzasadniano koniecznością zachowania dobrych relacji pomiędzy oboma narodami oraz koniecznością pozyskania na zachodzie europy niezbędnych pożyczek na dozbrojenie armii i budowę Centralnego Okręgu Przemysłowego. Finalnie Państwo Polskie odkupiło od francuskiego właściciela zrujnowaną fabrykę, którą to od tej pory zarządzał Państwowy Bank Rolny [www 2].

Po drugiej wojnie światowej, przestępczość zorganizowana odrodziła się w stosunkowo krótkim czasie, lecz powstałe grupy były słabo zorganizowane i nie miały już tak mocno zhierarchizowanej struktury. Pierwsza dekada

po wojnie, to dominacja drobnych grup kieszonkowców i włamywaczy, których działalność najbardziej była odczuwalna na Dolnym Śląsku. Kolejne lata, to już rozwój bardziej brutalnej i wyrafinowanej przestępczości. Rozkwitała przestępczość kryminalna w postaci rozbojów, przemytu, wymuszenia haraczy, czy przestępczość gospodarcza, bazująca na niedoborze podstawowych produktów żywnościowych i gospodarczych [Bil, 2015]. Popęnianiu przestępstw sprzyjała ogólna słabość państwa jak i trudy warunków życia w nieznaną dotąd socjalistycznej rzeczywistości. Dodatkowo dochodził czynnik niskich płac, nieprawidłowości w zakresie administrowania, nadzoru, kontroli i zarządzania mieniem społecznym.

Kolejnym znaczącym okresem w rozwoju przestępczości zorganizowanej był okres transformacji gospodarczej, przypadający na lata dziewięćdziesiąte. To na ów czas przypada główny okres ukształtowania się wyspecjalizowanych grup przestępczych, prowadzących działalność o charakterze kryminalnym, gospodarczym i narkotykowym. Odnotowywano również wiele grup prowadzących działalność o charakterze multiprzestępczym. Domeną przestępczych grup kryminalnych była kradzież samochodów w kraju jak i za granicą oraz wymuszanie okupu od właścicieli prowadzących działalność gospodarczą. Przestępczość gospodarcza koncentrowała się na sferze produkcji oraz handlu alkoholem, przekształceń własnościowych i systemu bankowego (afery FOZZ i „Art. B”). Równoległe do tego dynamicznie rozwijał się przemyt i handel substancjami odurzającymi a polskie grupy przestępcze, coraz częściej nawiązywały kontakty z międzynarodowym środowiskiem handlarzy narkotyków [Bil, 2015]. Należy również zaznaczyć, że w latach dziewięćdziesiątych XX wieku na terenach Polski działały również dobrze zorganizowane rosyjskojęzyczne grupy przestępcze, cechujące się brutalnością i bezwzględnością. Głównie wymuszały okupów od osób rosyjskojęzycznych zajmujących się handlem na targowiskach jak i kontrolą nad rynkiem prostytucji, świadczonej przez obywatelki Ukrainy, Białorusi, Litwy i Rosji. Początek transformacji ustrojowej, jak i gospodarczej, to również rozkwit rodzimych grup przestępczych, takich jak: „Pruszków”, „Wołomin”, czy „Łódzka ośmiornica”. [Mądrzejowski, 2013]. Zakres działalności powyższych grup był dość rozległy od zwykłych wymuszeń, napaści na tiry, ściągania haraczy, handlu narkotykami, po przestępstwa gospodarcze związane z przemytem i handlem wyrobami tytoniowymi oraz spirytusowymi.

2. Współczesne grupy przestępcze

Obecnie obserwuje się wzrost liczby zorganizowanych grup przestępczych, lecz są one mniejsze, luźno ze sobą powiązane i często współpracują jedynie w poszczególnych obszarach. Jest to odwrotność struktur jakie istniały w latach 90. XX wieku, gdy przeważały duże grupy o wysokim stopniu zorganizowania. Coraz częściej grupy przestępcze charakteryzują się dużą mobilnością i elastycznością, m.in. prowadząc działalność o charakterze transgranicznym. Obserwowany jest również udział w polskich grupach osób, legitymujących się zagranicznym paszportem. Grupy przestępcze stosują mechanizmy korupcyjne lub prania pieniędzy w celu legalizacji lub ukrycia środków pochodzących z przestępstw. Obecne działania organów państwa kierowane są na walkę z tym procederem poprzez odcinanie ich od źródeł finansowania (zwalczanie przestępczości), jak i poprzez ograniczanie dochodowości przestępczego procederu (przeciwdziałanie). Grupy przestępcze wciąż poszukują nowych źródeł oraz sposobów nielegalnego zarobku, permanentnie dostosowując swoje metody działania do zmieniających się warunków gospodarczych i obowiązującego prawa. Przykładem nowego środowiska działania grup przestępczych może być np. cyberprzestrzeń [MSWiA, 2016]. Daje ona sprawcom względną anonimowość, ułatwia prowadzenie działalności przestępczej, w tym popełnianie ich na terenie jednego państwa z obszaru drugiego. Cyberprzestrzeń sama w sobie nie stwarza nowego rodzaju przestępstw, a jedynie dostarcza dodatkowych środków bądź metod prowadzenia nielegalnej działalności lub stanowi nową przestrzeń, w której takowa działalność jest prowadzona. Przykładem na powyższe mogą być oszustwa internetowe, w tym dokonywane za pośrednictwem serwisów aukcyjnych, przestępstwa na szkodę właścicieli dóbr intelektualnych, nielegalny handel wyrobami akcyzowymi, czy nielegalny hazard [MF, 2015].

3. Przestępczość zorganizowana w branży paliwowej

Współczesne grupy przestępcze największą strefę aktywności ukierunkowały na przestępczość ekonomiczną, powodującą jednocześnie największe straty dla budżetu państwa i godzącą w jego bezpieczeństwo ekonomiczne. Dochodzi do tego poprzez zmniejszenie wpływów do budżetu, w związku z wyłudzeniami przez podmioty gospodarcze nienależnych zwrotów, czy dopłat. W tych obszarach szczególnie niebezpieczne dla stabilności systemu finansowego jest zagrożenie przestępczością związaną w wyłudzeniami podatku

VAT oraz akcyzy. Według danych Centralnego Biura Śledczego Policji w 2015 roku w Polsce działało 320 gangów zajmujących się tego typu przestępczością [www 3]. Nie można również zapomnieć o kwestii sektora prywatnego, który również odczuwa skutki działania nieuczciwych podmiotów, poprzez zmniejszenie dochodów, spadek konkurencyjności w stosunku do firm z tzw. „szarej strefy”, czy zaniżania kosztów przez podmioty działające z naruszeniem prawa.

W składowych przychodu budżetu państwa, podatek VAT stanowi znaczącą pozycję i według szacunków Ministerstwa Finansów, w 2016 roku wpływy z tego tytułu wyniosły 126,6 mld PLN, co przy ogólnych przychodach na poziomie 314,6 mld PLN [www 4], stanowi 40,24%. Powyższe liczby pokazują jak duże znaczenie dla budżetu oraz sytuacji gospodarczej i stabilności kraju ma podatek VAT oraz jak dużym zagrożeniem może stać się proceder wyłudzenia jego nienależnych zwrotów. Wyłudzenia podatku VAT pozwalają grupą przestępczym na sprzedaż danego produktu lub usługi po znacznie zaniżonych cenach, w porównaniu do podmiotów prowadzących legalną działalność i płacących wszystkie daniny publiczne. Doskonale to zjawisko odzwierciedla sytuacja w branży paliwowej.

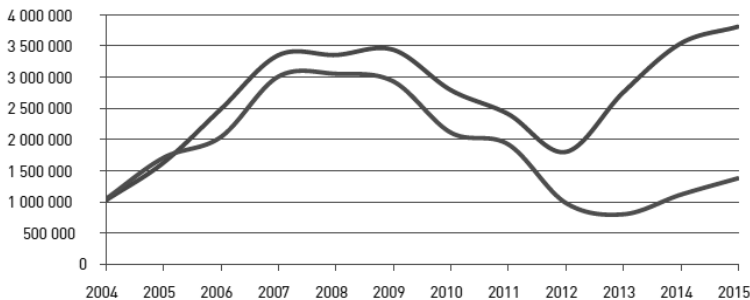
Produkcją paliw ciekłych w Polsce zajmują się dwa koncerny: Grupa Lotos S.A oraz Polski Koncern Naftowy Orlen S.A należące do Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego (POPiHN). Razem z innymi zrzeszonymi w organizacji podmiotami odpowiadają za 100% krajowej produkcji rafinerijnej, 81% obrotu hurtowego paliwami ciekłymi, 60% obrotu detalicznego, 100% transportu rurociągowego produktów naftowych, 95% zdolności magazynowych produktów naftowych oraz znaczącą większość rynku olejów smarowych [UNGC, 2015]. Głównym problemem branży jest przestępczość w obrocie paliwami. W 2013 roku na zlecenie Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego firma doradcza Ernst & Young opracowała raport analizujący zjawisko oferowania przez podmioty niezrzeszone w POPiHN paliwa, po cenach niemożliwych do zaoferowania przez podmioty płacące wszystkie zobowiązania podatkowe (VAT, akcyza, opłata paliwowa, zapasy obowiązkowe, NCW). Zgodnie z przedstawionym raportem, poziom wyłudzeń podatku VAT w 2012 roku na rynku oleju napędowego wynosił minimum 12,6% całkowitego zużycia, co odpowiadało 2 057 tys. m³ ON o wartości ok. 11 mld zł. Z obserwacji specjalistów, w 2013 roku zauważalny był dalszy wzrost wyłudzeń podatku VAT w obrocie olejem napędowym do

poziomu 18,6-24,2%, co przełożyło się na straty dla budżetu państwa od 4,3 do 5,8 mld PLN. Głównymi metodami stosowanymi przez przestępców są wyłudzenia VAT z wykorzystaniem mechanizmu znikającego podatnika oraz transakcji karuzelowych. W ocenie ekspertów branżowych, działania operacyjne administracji do 2015 roku nie przynosiły zamierzonych rezultatów, a do budżetu państwa w tytułu przestępczości gospodarczej w obrocie paliwami, nie wpłynęło tylko w 2015 roku ok. 10 mld PLN. Według szacunków firmy doradczej PwC, przy założeniu 30% skuteczności działania organów podległych Ministrowi Finansów oraz Ministrowi Spraw Wewnętrznych, w roku 2014 wyłudzenia VAT w polskiej gospodarce sięgnęły 50 mld PLN, z czego 20% przypadło na obrót paliwami. Oprócz uszczupień w budżecie państwa, przestępczość gospodarcza w obrocie paliwami, ma bardzo negatywny wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw rzetelnie wywiązujących się z płatności wszelkich zobowiązań. Paliwa z szarej strefy wypierają z rynku te produkowane przez polskie rafinerie, czego konsekwencją jest wymuszony eksport polskiego paliwa i tym samym powiększają się uszczuplenia w budżecie z tytułu nienależnych podatków od towarów sprzedawanych w kraju. W pierwszym półroczu 2015 roku odnotowano odwrócenie spadkowego trendu w konsumpcji paliw, lecz wydaje się, iż głównym jego beneficjentem są podmioty, zaangażowane w przestępczą działalność. Takie wnioski można wyciągnąć analizując dane importu oraz dostaw wewnątrzspółnotowych oleju napędowego do Polski. Pokazują one jego 30% wzrost, z czego wyraźny, bo 59% procentowy odnotowali niezależni importerzy. W tym samym czasie koncerny zrzeszone w POPiHN sprowadziły o 17% mniej oleju napędowego niż w roku poprzednim. Może to wskazywać, iż część z niezależnych operatorów, zaangażowana jest w proceder wyłudzeń podatku VAT [POPiHN, 2016].

Główne cechy rynku paliw, do jakich zaliczyć można masowość towaru i pewność jego sprzedaży przy odpowiednio obniżonej cenie oraz ilość obowiązujących regulacji, w tym koszt- i cenotwórczych, stwarzają szereg możliwości osiągnięcia ponadprzeciętnych korzyści z tytułu oszustw podatkowych. Są to czynniki, które przyciągały i nadal przyciągają osoby oraz grupy przestępcze, liczące na szybki zarobek kosztem budżetu państwa, a ostatecznie kosztem obywateli. Jednocześnie, należy odnotować zmieniające się mechanizmy działania oszustów oraz formy działalności. W pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku, głównym problemem były przestępstwa związane z podatkiem akcyzowym, polegające na odbarwianiu oleju opałowego,

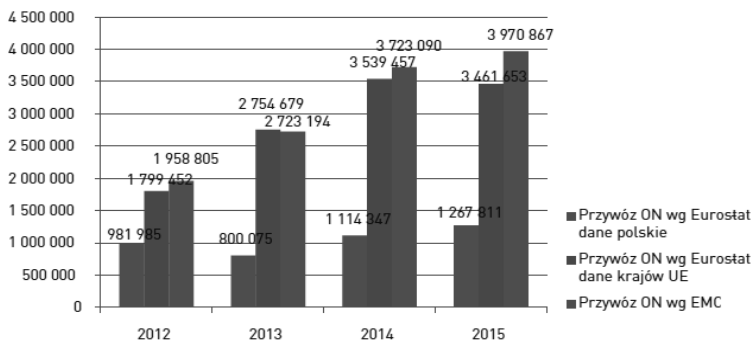
wykorzystywaniu podobnych do oleju napędowego właściwości fizykochemicznych olejów smarowych (oszustwa w dokumentacji, mieszanie). Obecnie na rynku oleju napędowego prym wiodą wyłudzenia podatku VAT.

Wykres 1. Porównanie przywozu ON do Polski raportowanego przez kraje UE z przywozem do Polski z krajów UE raportowanych przez polskie podmioty (w tonach) za lata 2004-2015

Źródło: UN Global Compact, „Przeciwdziałanie szarej strefie w Polsce 2015-2016”, s. 81

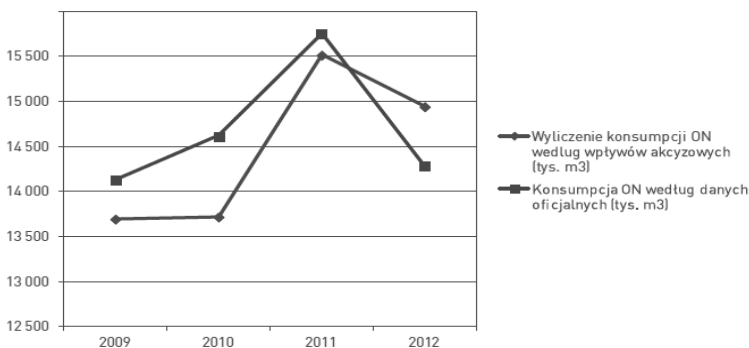
Na wykresie 1 została przedstawiona rozbieżność pomiędzy danymi raportowanymi w Polsce, dotyczącymi przywozu oleju napędowego z innych krajów Unii Europejskiej (linia szara), a zagregowanymi danymi z pozostałych krajów UE, dotyczącymi wysyłanego do polski oleju napędowego (linia czerwona). Powyższe linie powinny się pokrywać, ze względu na fakt, iż są to lustrzane operacje. Wykres ukazuje, że w rzeczywistości tak nie jest i występują rozbieżności, które po 2011 roku ulegają nasileniu. Występowanie nieścisłości potwierdza również zestawienie prezentowane na wykresie 2. Zgodnie z tym wykresem, opartym o zgłoszenia w systemie EMCS, przywieziono do Polski ponad 2-krotnie więcej oleju napędowego niż wskazują na to oficjalne dane dot. wewnątrzspółnotowego nabycia towarów.

Wykres 2. Przywóz oleju napędowego z krajów UE do Polski w latach 2012 - 2015 wg Eurostat i EMCS (w tonach)

Źródło: UN Global Compact, „Przeciwdziałanie szarej strefie w Polsce 2015-2016”, s. 81

Nie jest to jedyna rozbieżność, która budzi niepokój w kwestii legalności pochodzenia oleju napędowego na polskim rynku. Porównując wolumen oleju napędowego, od którego została zapłacona akcyza (oszacowana na podstawie danych dot. wpływów budżetowych rejestrowanych przez Ministerstwo Finansów z tytułu akcyzy od olejów napędowych) a danymi o oficjalnej konsumpcji rejestrowanymi przez POPIHN, widać kolejne nieprawidłowości.

Wykres 3. Porównanie oficjalnej konsumpcji oleju napędowego z konsumpcją wynikającą z wpływów z akcyzy od oleju napędowego w latach 2009-2012.

Źródło: UN Global Compact, „Przeciwdziałanie szarej strefie w Polsce 2015-2016”, s. 82

W roku 2012 wpływy z akcyzy od oleju napędowego wynosiły 17,97 mld zł, co odpowiadało konsumpcji paliwa na poziomie 14 942 mln m³. Dane Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego za tożsamy rok,

wskazywały na konsumpcję oleju napędowego na poziomie 14 289 mln m³. Po porównaniu ze sobą obu danych uzyskujemy różnicę ok. 653 tys. m³ oleju napędowego od którego zapłacono akcyzę ale nie zarejestrowano jego oficjalnej konsumpcji. Potwierdza to tezę, że część przestępców działa w taki sposób, iż płaci należną akcyzę, lecz nie rejestruje obrotu olejem napędowym z powodu przestępczego procederu polegającego na wyłudzeniu podatku VAT w ramach schematu MTIC (Missing Trader Intra-Community Fraud-wewnątrzunijne oszustwo z udziałem znikającego pośrednika) [UNGC, 2015].

4. Działania regulacyjne na rynku paliw

Administracja Państwowa bardzo poważnie podeszła do problemów zgłaszanych przez branżę paliwową, w szczególności do procederu wyłudzenia podatku VAT. W tym celu w ostatnim okresie weszły w życie dwie kluczowe regulacje ukierunkowane na zwalczanie przestępczości na rynku paliw ciekłych: tzw. Pakiety paliwowy oraz energetyczny.

Pakiet paliwowy, wprowadzony w sierpniu 2016 roku, nałożył obowiązek wcześniejszego uiszczenia podatku VAT przez podmiot dokonujący wewnątrzwspólnotowego nabycia paliw silnikowych. Zapłaty może dokonać przywozący paliwo lub płatnik (zarejestrowany odbiorca lub prowadzący skład podatkowy) jeżeli działa na rzecz klienta. Podmiot zobowiązany jest do zapłaty należnego podatku VAT w ciągu 5 dni od momentu wprowadzenia paliw do Polski i dopiero wtedy przysługuje mu możliwość jego odzyskania poprzez deklarację VAT. Wprowadzono również możliwość podawania podstawy opodatkowania oraz wartości VAT w sposób szacunkowy, opierając się na ilości wprowadzonego paliwa oraz uproszczonej jego cenie, zamieszczanej na stronach Ministerstwa Finansów. Wprowadzono dodatkowy wymóg związany z koncesją OPZ (obróć paliwami ciekłymi z zagranicą) dotyczący konieczności posiadania siedziby na terenie kraju lub oddziału, jeśli importem jest firma zagraniczna.

W miesiąc po pakiecie paliwowym, wprowadzono kolejne uszczelnienia systemu tzw. Pakiet energetyczny, który wprowadził jednolitą, opartą na statystyce energii (kody CN) definicję paliw ciekłych, koncesję na przeładunek paliw, uspołnił przepisy dot. funkcjonowania sektora paliw ciekłych (głównie w kwestii koncesjonowania, jakości i zapasów obowiązkowych). Dodatkowo zobowiązano Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta oraz Urząd Regulacji Energetyki do stworzenia i udostępnienia rejestrów podmiotów posiadających

konkretne koncesje na obrót paliwami ciekłymi, rejestru przedsiębiorców, którym takowe koncesje cofnięto, rejestru infrastruktury paliw ciekłych oraz realizacji Narodowego Celu Wskaźnikowego (jest to minimalny udział bio-komponentów i innych paliw odnawialnych w ogólnej ilości paliw ciekłych).

Oprócz zmian czysto regulacyjnych, zwiększono kary za prowadzenie działalności bez koncesji. Obecnie za taką działalność grozi do 5 mln PLN kary lub pozbawienie wolności od 6 miesięcy do 5 lat. Zwiększono również karę za przewóz paliw ciekłych bez wymaganego wpisu do 2,5 mln PLN. Dodatkowo wprowadzono zmiany w obszarze biopaliw, w tym definicji podmiotu realizującego NCW oraz wymóg 50% poziomu mieszania biopaliw z paliwami normatywnymi [UNCG, 2016].

Zgodnie z szacunkami POPiHN, dotyczącymi konsumpcji paliw płynnych, po III kwartałach 2016 roku, czyli pierwszych miesiącach obowiązywania Pakietu paliwowego, popyt na 3 główne rodzaje paliw ciekłych (benzyna, olej napędowy, LPG) wzrósł o 11%. Może to świadczyć o pewnym ograniczeniu dostępności paliw z nielegalnych źródeł i wymuszonym sięganiu do zakupów z oficjalnych kanałów dystrybucji [www 5].

Obecnie działania Ministerstwa Finansów, w stosunku do wyłudzeń w branży paliwowej, należy ocenić pozytywnie z umiarkowanym optymizmem na przyszłość. Jest to dopiero początek zmian jakie czeka ten sektor, a prawdziwą rewolucją będzie wprowadzenie systemowego mechanizmu, ukierunkowanego na eliminację wyłudzeń VAT, takiego jak centralny rejestr faktur, a także korzystanie z udostępnianych danych przez organy kontroli. Ostatnimi czasy pojawił się w MF zamysł stworzenia systemu śledzenia i monitorowania ładunków z towarami wrażliwymi, jako kolejny etap, po Pakiecie paliwowym i energetycznym, walki z przestępczością gospodarczą. Polski system miałby być wzorowany na Węgierskim systemie EKAER (Elektroniczny Drogowy System Kontroli Transportu). EKAER to obowiązujący od 2015 roku system śledzenia towarów, który wykorzystują lokalne służby podatkowe. Towary wrażliwe mogą zakupić i transportować jedynie podatnicy posiadający numer EKAER, w przeciwnym wypadku są nakładane na nich dotkliwe kary administracyjne. Wprowadzenie tego typu rozwiązań również w Polsce wydaje się zasadne, gdyż może pozwolić na jeszcze większe ograniczenie przypadków nierejestrowanego wprowadzania towarów do obrotu oraz ograniczyć ich wykorzystywanie w celach przestępczych.

Podsumowanie

Przestępczość gospodarcza miała się bardzo dobrze już od czasów II Rzeczypospolitej, zmieniając się i ewoluując wraz ze zmianami gospodarczymi oraz społecznymi, dostosowując swoje zainteresowania oraz sposoby dokonywania przestępstw do napotkanego otoczenia oraz okoliczności. Przez te wszystkie lata rozrosła się do ogromnej skali, rzutując swym działaniem na legalną sferę gospodarki oraz zagrażając stabilności finansowej państwa. Obecne działania legislacyjne Sejmu oraz samych poszczególnych instytucji państwowych, mają na celu jak największe wyeliminowanie nielegalnych działań, polegających na wyłudzeniach podatku VAT czy akcyzy. Ze względu na charakter dokonywanych przestępstw oraz szybkość działania grup przestępczych, niezbędnym staje się międzynarodowa współpraca odpowiedni służb oraz samych Państw. Wprowadzone w ostatnim czasie przepisy (np. konfiskata rozszerzona) wydają się być dobrą drogą, może nie do całkowitego zwalczenia ale przynajmniej znacznego ograniczenia procederu wyłudzeń podatku VAT i innych podatków w obrocie towarowym. Pozytywny wpływ wprowadzanych działań i obostrzeń, widać na przykładzie branży paliwowej, która była jedną z głównych aren działania grup przestępczych. Wprowadzenie Pakietów, paliwowego oraz energetycznego, spowodowało spadek nielegalnego importu paliw do Polski, głównie z Litwy oraz Niemiec. Według informacji POPiHN, tylko zza naszej zachodniej granicy każdego dnia wjeżdżało do Polski ok. 700 cystern. Ta ilość obecnie została znacznie ograniczona, a średnia wielkość importu nie przekracza 150 samochodów na dobę [UNGC, 2016]. Jednym z elementów, walki z szarą strefą, powinna być większa współpraca i koordynacja działań pomiędzy organami ścigania oraz ciągłe podnoszenie kwalifikacji pracowników służb kontrolnych. Dodatkowo niezbędnym wydaje się zaostrzenie prawa karnego oraz wyposażenie wymiaru sprawiedliwości w instrumenty, skutecznie eliminujące tego typu patologie.

Literatura

Bil Jacek. 2015. „Przestępczość zorganizowana w ujęciu historycznym oraz jej ewaluacja”

Kultura Bezpieczeństwa Nauka – Praktyka – Refleksje Nr 20.

Dąbrowski Przemysław. 2014. „Panama żyrardowska” w okresie dwudziestolecia międzywojennego – wyrok Sądu Obywatelskiego w sprawie Aleksandra Lednickiego *Studia Iuridica Lublinensia* 21.

Mądrzejowski Wiesław. 2013. „Pojęcie przestępczości zorganizowanej i działalność zorganizowanych struktur przestępczych w Polsce”, [w:] *Przestępczość zorganizowana. Fenomen. Współczesne zagrożenia. Zwalczanie. Ujęcie praktyczne*, red. W. Jasiński, W. Mądrzejowski, K. Wiciak.

Ministerstwo Finansów, 2015, „Program przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020”.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, 2016, „Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2015 roku.

UN Global Compact, 2015, „Przeciwdziałanie szarej strefie w Polsce 2015-2016”.

UN Global Compact, 2016, „Przeciwdziałanie szarej strefie w Polsce poprzez efektywny wymiar sprawiedliwości”, 68.

Polska Organizacja Przemysłu i Handlu Naftowego, „Przemysł i handel naftowy 2015”.

[www 1] https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Cichocki (dostęp 20.03.2017r.)

[www 2] <http://historia.focus.pl/polska/tajemnica-pocztowej-skrzynki-czyli-afe-ry-ii-rp-1657> (dostęp 21.03.2017r.)

[www 3] <https://www.pb.pl/w-polsce-jest-320-gangow-zajmujacych-sie-przestepczoscia-gospodarcza-819322> (dostęp 24.03.2017)

[www 4] http://www.finanse.mf.gov.pl/pl/web/bip/ministerstwo-finansow/wiadomosci/komunikaty/-/asset_publisher/6Wwm/content/id/5909646 (dostęp 21.03.2017r.)

[www 5] http://www.popihn.pl/popyt_na_paliwa.php?news_id=167 (dostęp 27.03.2017r.)